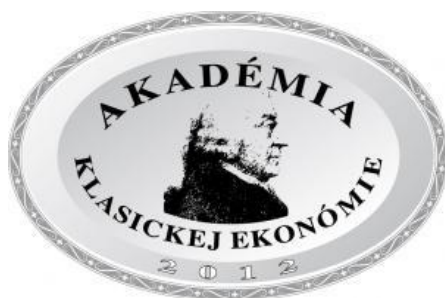

AKADÉMIA KLASICKEJ EKONÓMIE 2016

**Sme ešte v transformácii na prosperujúcu
spoločnosť, alebo sme našli svoju
cestu ?**

Slovensko je stále v procese transformácie z centrálne riadenej ekonomiky a štátu na prosperujúcu spoločnosť. Je ťažké odhadnúť, v ktorom štádiu tohto procesu sa nachádzame. Snaha nezávislých ekonómov a vizionárskych think-tankov je málo akceptovaná v politických vládnych stranách už dlhšie obdobie. Zvrátiť, to je objednávka doby. Možno tomu aspoň trochu pomôže tento pohľad.

Slovensko je bohaté a zároveň chudobné. Hovoriť o problémoch okr. R.Sobota, Poltár, Lučenec, Revúca, Rožňava, okresoch východného Slovenska, nemôže byť riešením vlády a utrácať tam nejaké milióny, ktoré napostačujú. Mohutný štátny aparát tu absentuje vo vizionárskych a reálnych riešeniach, alebo nemajú na to ?!

Prostredie, v ktorom žijeme, určuje postavenie občana, človeka vo verejnom priestore. Zložitost' verejného priestoru v ekonomicky okrajových regiónoch je daná zotrvačnosťou ľudí a aplikovaných štruktúr z centrálne riadeného systému z minulého režimu. Adaptácia týchto ľudí do politického a hospodárskeho prostredia bola umožnená voľbami a lobizmom ľavicových strán. Týmto si poistili miesta nielen v samospráve, ale hlavne v štátnom aparáte. Technický a informačný blahobyť, ktorý teraz užívame, mení životnú úroveň. Ovplyvňuje to vývoj individuálnych schopností najmä u mladšej generácie. Informačnú revolúciu užíva a „zneužíva“ dorastajúca generácia. Ľudia spohodlneli a čakajú na informácie, na ktorých profitujú komerčné firmy a obchodná sieť. Toto všetko útočí na osobnú a rodinnú ekonomiku. Čiže osobná spotreba na dosiahnutie životnej úrovne je podmienená ekonomickým zázemím, ktoré si musí každý vytvoriť svojím príjmom, prípadne úvermi, ktoré sa núkajú na každom slovenskom rohu.

Ekonomický model Slovenska a aj jeho okrajových regiónov, sa mení za pochodu. Mantinelmi súčasného podnikateľského prostredia sú predovšetkým pracovné príležitosti. Tie sú prakticky limitujúce a negatívne zasahujú hlavne do demografického vývoja okrajových regiónov. Prosperujúci západ Slovenska a zahraničné firmy, ktoré tu pôsobia, „vykrádajú“ vzdelaný a zručný ľudský potenciál a tieto okrajové regióny začínajú trpieť nedostatkom inteligencie, remeselníkov. / 1 / Spoľahnúť sa na vládu a jej výjazdové rokovania, za ktorými ostávajú „milióny“. Tieto finančné prostriedky sú nepoužiteľné pre riešenie potrieb nízkopríjmových vrstiev obyvateľstva. Takto poskytnuté financie pohltí politická lobby smerovaná oligarchiou.

Zažívame ešte stále proces transformácie z centrálne riadeného totalitného štátu na slobodnú prosperujúcu spoločnosť. Je to experiment, ktorý nemá vo svete obdobu a nikomu sa to ešte nepodarilo. / 2 /

Rozdelenie Československa a vznik Slovenskej republiky bolo rozhodnutie politikov, nie občanov. Už vtedy sme zaznamenali odklon od demokratických princípov a znova sa zjavili totalitné prvky v spoločnosti a štáte v období mečiarizmu. Vymanili sme sa z tohto obdobia, naštartoval sa znova proces demokratizácie. Netransparentná, divoká privatizácia vytvorila priestor pre tunelovanie a vznik oligarchie. Reštitúcie vytvárali platformu pre vznik malých podnikov a obnovili sa pôvodné hospodárske tradície a remeselnícka výroba pred obdobia kolektivizácie a znárodňovania.

Expanzia zahraničného kapitálu na Slovensko a zapájanie výrobných podnikov do trhového hospodárstva spustili proces technologickej obmeny, výrobnej rentability, s cieľom zabezpečiť konkurencieschopnosť výrobkov. Toto zaskočilo nielen zamestnancov, ale aj staronových manažérov a priemyselné kolosy strojárkej výroby, zamerané na výrobu zbraní, stavebnej techniky, napr. pod hlavičkou GR ZTS Martin, sa začali štiepiť a zadlžovať, pretože obchodní partneri z blízkeho Východu, Ruska, prestávali platiť. Zadlžovanie prestalo byť

únosné. Začal sa proces čiastočnej „dezindustrializácie“ Slovenska. Tento spoločensko-ekonomický jav nezachytili vtedajší ekonómovia a nevedelo sa, čo s tým robiť. Toto začalo hospodársky destabilizovať hlavne okrajové regióny. Prepúšťanie a neschopnosť politických strán vysvetľovať tento proces s hľadáním riešení, ktoré mali len politický charakter a nie ekonomický rozmer, uvádzali ľudí do bezradnosti a depresie. Zasiahlo to hlavne ekonomicky aktívnych občanov. Začal sa odliv pracovných síl do zahraničia, kde nachádzali uplatnenie a zárobok, ktorý bol neporovnateľne vyšší ako na Slovensku. Na druhej strane na Slovensko títo ľudia prinášali hotovosť, ktorá výrazne pomáhala Slovensku a stala sa významným ekonomickým pilierom slovenských rodín.

Tento trend odlivu pracovnej sily trvá dodnes /3/. Zaplnili sme priestor v službách, ktoré západná Európa a Británia pokladajú za samozrejmosť. Opatrovateľské služby hrajú prím. Znepokojujúci je odliv mladých, vzdelaných ľudí, odborníkov. Ficova vláda síce ponúkla aj finančné bonusy navrátilcom do vedy a manažmentu, ale zatiaľ bez väčšieho úspechu. /4/ Stranícka a korupčná džungľa, zasiahnutá klientelizmom, je veľmi ťažko preniknuteľná. Aj najnovší prípad Zuzany Hlávkovej a reakcie vládnej moci naň to potvrdzujú.

Indikátorom stavu transformácie sa zdajú byť práve okrajové regióny, kde demografický vývoj má nepriaznivý trend. Obyvateľstvo tu rýchlo starne a znakom týchto regiónov sa stávajú prázdne a opustené domy. Návrat mladej, ekonomicky aktívnej generácie je podmienený podmienkami, ktoré vytvárajú miestne politické garnitúry a obecné, mestské rozpočty, ktoré postrádajú prvky trhového charakteru, lebo tieto prvky nemá nikto odvahu zabudovať. Je pohodlné rozdeliť príjmy z daní, lebo na iné nemáme. 62-65 percent rozpočtovaných finančných prostriedkov je viazaných fixnými nákladmi na prevádzku samospráv./ 5/ Mestské a obecné rozpočty sa stávajú vďačným zdrojom príjmu voleného a nevoleného aparátu.

Ľudia sa príliš uzavierajú do seba, nemajú chuť sa zaujímať o veci verejné. Vyhovuje im pštrosia politika dovtedy, kým nie sú ohrozené ich vlastné záujmy. Vtedy nastáva aktivita a intervencia u poslancov, politikov, ktorí ich síce vypočujú, ale riešenia sa odkladajú, lebo vždy majú ekonomický podtext a schopnosť riešiť tento problém je pre nich takmer nemožné. Taktika z “veľkej” politiky, poukazovať na chyby iných, sa udomácnila aj v regionálnych a miestnych politických komunitách. Tento začarovaný kruh sa ťažko preráža a treba veľa energie a odvahy, aby sa tak stalo. Bumerangový efekt je veľmi aktuálne používaný nielen vo verejnoprávnych médiách, ale aj v diskusiách našich špičkových politikov. Pričom už aj verejnoprávne média sú označované za nepriateľa súčasnej vládnucej politickej garnitúry. Vlastne koalíčné strany, ktoré sú vo vláde, už zastupuje SMER a predseda vlády. To je smutný príklad politického a ekonomického požierania. Pluralita názorov už nie je doktrínou, ale ustupuje z demokratického fóra. Nahrádza sa programovými usmerneniami, kde to proklamoval SMER svojou programovou konferenciou na jeseň 2016. Najal si expertov. Bude presadzovať stranícku politiku s marketingovou značkou: Politika s ľudskou tvárou. Štátna politika sa už teraz vydáva za stranícku politiku, hlavne SMERU. Úspechy sú chlebom politikov a problémy si musia riešiť občania.

Zažívame pomerne dobré ekonomické časy. Je otázkou, či to premárnime alebo ich utopíme v straníckych politikách, čo je nebezpečné na prehlbovanie priepasti medzi chudobnými a bohatými. Teraz na Slovensku môžeme hovoriť o ekonomickom pokroku, nestíha to sociálny pokrok, ktorý nám zaostáva. Vypuklé je to hlavne okrajových regiónoch, v okresoch, Rimavská Sobota, Poltár, Revúca, Rožňava a regiónoch Východného Slovenska.

Slovenská cesta smerovania do prosperity má ešte mnoho úskalí, ktoré potrebujeme prekonať. Hrozby finančnej a hospodárskej krízy sú stále aktuálne. Pridala sa k tomu migračná kríza .

„Ekonomický a sociálny pokrok nezávisí na vlastnostiach alebo chovaní nás“ /6 /. Toto platí aj na Slovensku, len si to privlastňujú vládni politici, oligarchia. Postupne sa obnovuje prosperita malých firiem nielen v oblasti služieb, ale aj výroby. Slováci sú inovatívni, nachádzajú riešenia, aby zvýšili svoju osobnú prosperitu, majetok a úspech firmy , ktorú vlastní, alebo riadia. To je základ regionálnej ekonomiky, ktorá musí zohľadňovať miestnu kultúru, podmienky.

Všetko táto generácia nestihne, ale nechá dôležitý základ pre stavbu prosperity a spokojnosti. Nevyriešené politické kauzy, napr. únos prezidentovho syna, Gorila, viaceré korupčné škandály, napr. Váhostav, Bašternák, však traumatizujú slovenskú spoločnosť a oslabujú dôveru vo fungovanie základných princípov prosperujúceho štátu. Sú veľkou prekážkou a brzdou v procese našej transformácie na prosperujúcu spoločnosť. Chyby systému a chamtivosť oligarchie po peniazoch, ktoré patria štátu a nám všetkým deformujú demokratizačný a transformačný proces na Slovensku.

Okrajové regióny zaostávajú v transformačnom procese za západným Slovenskom a väčšími mestami. Nosným prvkom by mohlo ekonomické myslenie a vízia prosperity. Chýba tu však osveta a osobnosti.

Dať väčší priestor súkromnému podnikaniu v spomenutých okresoch, regiónoch. Zohľadniť názory miestnych znalcov problematiky v tvorbe operatívnych a reálnych vízií hlavne v službách, turizme a v miestnych, regionálnych tradíciách, ktoré pred zoštátnením mali pevné miesto v miestnej ekonomike. V neposlednom rade by mohli napomôcť samosprávy, ktoré radšej utápajú svoju pôsobnosť v politikárčení a prestížnych súbojoch. Problém je i v ľuďoch, ktorí boli zvolení do samospráv. Chýba im vo väčšine prípadov ekonomické myslenie a radi presadzujú politické a osobné riešenia, ktoré postrádajú víziu prosperity. Transformácia sa im zdá cudzia a nechcú jej rozumieť. Prevažuje tu dogmatické myslenie.

Mysleli sme, že transformačný proces je jednoduchšia záležitosť, že to pôjde rýchlo, tak ako premávka na diaľnici. Je to zložitejšie, ale vďaka našim politickým „elitám“ ideme do cieľa skôr obyčajnými a niekedy poľnými cestami . Zmienil som sa aj o prekážkach , ktoré sa nám postavili do cesty, hlavne politikou suverénne vládnucej strany. Priznanie premiéra, že sa robili aj chyby, /7/ je len malým zadost'učinením. Chýbala tam definícia týchto chýb. Počítal s tým, že o nich vieme všetci. A nemýlil sa.

POZNÁMKY

1/ pozri napr. Národná stratégia regionálneho rozvoja Slovenskej republiky s. 8 a nasl. In : <http://www.mprs.sk/mvrrfiles/003994a.pdf>

2/ Milton a Rose Friedmanovci to konštatovali v roku 1991, in Friedman, M., Friedman, R. *Sloboda voľby*. Praha: Liberální institut, 1992, ISBN 80-85467-85-2, s. 7, *ale situácia sa odvtedy nezmenila*

3/ <http://www.aktuality.sk/clanok/301422/migranti-zo-slovenska-pracuju-v-zahranici-v-ktorych-krajinach-ich-je-najviac/>

4/ napr.: <https://dennikn.sk/221094/slovaci-otvorene-prehovorili-preco-odisli-z-krajiny>

5/ pozri napr. rozpočty mesta Tisovec, Klenovec na ich webových stránkach

6/ Friedman, M., Friedman, R., *Sloboda voľby*, s.66

7/ relácia TA3, V politike, 27.11.2016